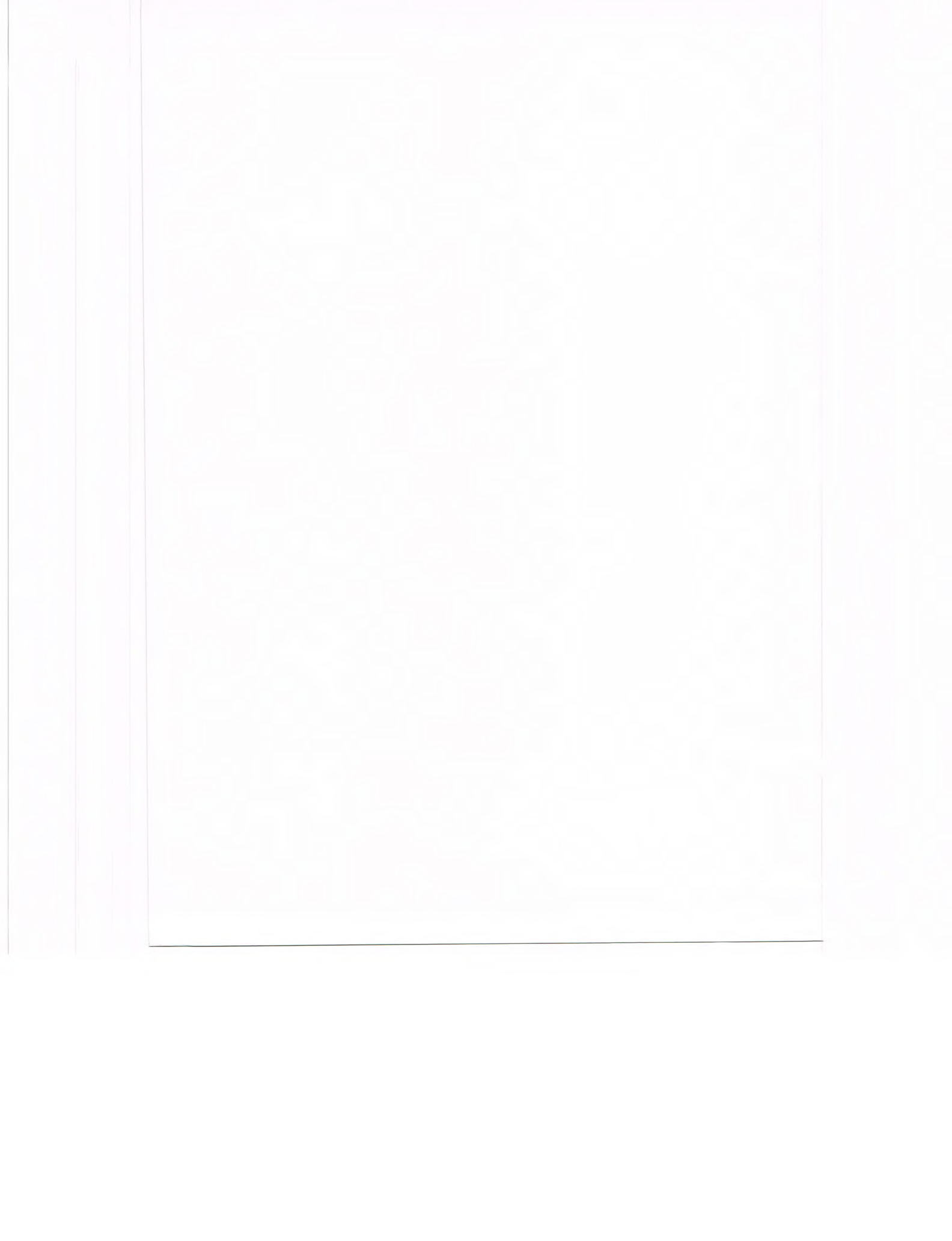

de ovend

de ovend

december 1988

zestiende jaorgaank no. 6

In dit blad verschiene bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge. De Ovend wodt uitgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer over de heerd bi'j de leden/ab.

Redakteur: Johan Veenstra.

Bureau-redakteur: Pieter Jonker.

Zetwark: Trijnie Gibcus-Telkamp.

Omslag: Sietske A. Bloemhoff.

Alle correspondeensie, inlichtings, adm./ab.: Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Bongheer 1, 8431 GT Oosterwoolde, Postbusse 138, 8430 AC Oosterwoolde.

Tillefoon (05160)4533

Lidm./Ab.: f 15,00 in 't jaor.

ISSN 0166-7351.

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

Inhoold van dit nommer:

Johan Veenstra <i>Even veurof</i>	162
<i>Van de redaktie</i>	163
Henk Bloemhoff <i>Et Stellingwarfs Woordeboek</i>	164
Wube Lamers van de Kuunderwal <i>Ooldejaorsverhael uut vroeger tiden</i>	168
Johan Veenstra <i>Hoe Rieke van Langedieke an de man kwam</i>	171
Peter Karstkarel <i>Tussen De Fochtel en Scharpenzeel</i>	181
Fokke Middendorp <i>Oonze volk - 7 -</i>	181
Oene Bult <i>Doomnie Rienk Klooster:</i>	
„Ik bin gien man van krasse uutspraaken”	184
Jan van Overtjonger <i>Loopstraotwinkels</i>	187
Jan van Overtjonger „ <i>Jacques est dans le pré</i> ”	187
Jan van Overtjonger <i>Vekaansiefoto</i>	188
Dirk Kerst Koopmans <i>Oold ark - 6 -</i>	189
Jan H. Lantinga <i>Van heuren zeggen en zien - 3 -</i>	190
Klaas van der Weg <i>Daegelikse dinkies</i>	191

Even veurof

Et leven van een *Ovend*-redakteur vaalt niet altied mit. Daor zullen jim wel nooit bi'j stille staon, daenk', mar et is wel zo. Iedere dag weer bin de drie overheersende vraogen: Wat schottel ik de meensken veur? Waor holen de lezers eins van? Wat zol d'r lekker in gaon? Vraogen daor een meens zomar niet uut is. Want alle meensken bin verschillend. Wat de iene prachtig vint, vint de ere niks an. Ie doen 't de meensken niet gauw meer naor de zin vandaege-de-dag. Daor woj' wel es wanhopig van. Butendat daenk ie as redakteur wel es: Hoe zo'k now nóg een groter pebliek berieken kunnen? Ik zal mar zeggen: Hoe kuwwe 't zoveer kriegen dat as een lopend vuurtien deur de dörpen gaot: De ni'je *Ovend* is d'r, heur! Hoe kuwwe 't zoveer kriegen dat et tal abonnees in een weekmennig zomar verdubbelt en de postboden onderwegens stiekem de auto an de kaant van de weg zetten, *De Ovend* uut et brune kevert haelen, en him alvaast mit rooie oorties deurkieken.

Om 't zoveer te kriegen moej' om je henne kieken in de wereld en ie hoeven je eins mar iene vraoge te stellen: Wat wil et volk? Et antwoord liekt simpel, meensken. D'r liekt mar ien antwoord meugelik. Et volk wil seks. En aandere niks. Kiek de adverteensiebladzieden van de grote kraanten d'r mar op nao. Et is ien en al seks. Deurdeweekse-seks, zundagse seks, tillefoonseks. Dat laeste is 't ni'jste. Bladzieden vol 06-nommers. Veur mar twee kwatties in de menuut kriej' je gerak tegenworig. Ik hebbe es veur de poele grap zoe'n nommer dri'jd om geweer te wodden wat d'r zoal in de wereld ommegaot tegenworig. Now, et is me wat. Et is me wat.

Eerst docht ik gewoon: Och, de wereld is finaal van de kook. De meensken hebben 't kedaster hielemaole in 't wilde. Mar doe docht ik: Now moej' zaekelik wodden, mien jonge. As de meensken zoks willen, dan moej' ze zoks veurzetten. As hapklaore brokken. Et bin trouwens niet alliend die 06-nommers, et is niet alliend die boerkeri'je an de Boverweg waor altied auto's op 't hiem staon. Ie kun d'r zo staorigan overal veur terechte: bars, sauna's of gewoon bi'j een vrommesien thuus op 'e driezitsbaank. En de videotheken broezen as poddestoelen uut de grond en de "netuurfilms" bin d'r altied uutliend. En de blaeden dan, as waarme bolties gaon ze van haand tot haand. Vandeweke staot Vanessa d'r in, ankem weke Joke Bruys en een weke laeter weer een aandere troela mit niet al te vule an. En et geld stroomt binnen bi'j dat soorte van vrouwluden en bi'j de redakteuren van die blaeden vanzels.

Now en zeg now zels, waaromme zol *De Ovend* niet kunnen wat *Penthouse*, *Playboy* en *Playgirl* wel kunnen? Dat ik zol zeggen: Zeg mar waj'm willen. De ponghoolster in volle glorie over de middenpagina mit de nieties in de naevel of de veurzitter? Jim zeggen et mar, heur. Et moet allemaole kunnen in 1989. Wat donkt

jim trouwens van een bekende schrijfster in een deurzichtige nachtopon achter de schriefmesiene? Of ien van de woordeboekgroepen bloot an 't kaorties invullen. Of de veldnaeme-kemmissie in 't Lendelaand onder Ni'jberkoop mit alliend liesleerzens an. Of foto's van een boekuutrikkinge op 'e Meulehoeve mit toplless-bediening. De gevulde koeken smaeken d'r grif wel tien keer zo lekker van.

Jim meugen trouwens dommiet nog bliede wezen daj'm al lid/abonnee binnen. Al die aandere meensken moe'n douk in de riegel staon bi'j Zwikstra en Bahn Müller. En as ze dan eindelijk an bod binnen in de winkel, dan kriegen ze te heuren: "Nee, spietig, *De Ovend* is al weer uutverkocht. De *Playboy*, daor hewwe nog staepels van." Mooi liekt me dat. O ja, veurdat d'r misverstaanden kommen, de redakteur van dit blad lat him niet uutpottegreferen. D'r moet vanzels iene wezen die de hassens bi'j mekeer hoolt en de centen opstrikt.

Meensken, Stellingwarf veraandert op disse wieze. Stellingwarf raekt eindelijk bi'j de tied. In disse laeste *Ovend* van et jaor gaon we al een betien op die ni'je toer. We hopen jim te gerieven mit een wuft, mar toch oe zo gevulig ooldejaorsverhael over Rieke van Langedieke, et nichien van de eertieds zo beruchte Hille van De Langelille.

En ankem jaor, och ankem jaor, now 'k d'r zo over naodaenke, et is misschien toch wat al te bot in ien keer. Zuwwe dan toch eerst mar gewoon as van oolds weer veerder gaon mit *De Ovend*? Schriefsters mit de kleren an kun ja, goed bekeken, ok best wel mooi wezen. Wat donkt jim? Moe'n we 't even betiemen laoten nao disse *Ovend*?

Van de redaktie

Een stokmennig boeken die uitgeven binnen deur de Stellingwarver Schrieversronte bin zo staorigan haost uutverkocht. We numen ze hier even. As d'r meensken binnen die onderstaonde boeken nog graeg hebben willen, dan moe'n ze d'r even aachteran, want op is op en daon is daon. Et gaot om de volgende boeken: *Een haandvol speulgoed* (gedichten en een peer verhaelen) van Jouk, *As de wilde roze bluuit*(gedichten) en *Een vlinder van zulver* (roman) van Johan Veenstra, *Onder eigen volk* (verhaelen en gedichten) van 23 verschillende schrievers, *Eupenings* (gedichten) van Oene Bult, *Weerzien* (gedichten) van Harmen Houtman en *Oosterwoolde doe en now* van Hendrik Vondeling.

En an 't aende van 't jaor zeggen bestuur en passeniël van de Stellingwarver Schrieversronte en de redaktie van *De Ovend* vanzels tegen jim: Veul heil en zegen in 1989!

Op zaoterdag 28 jannewaori hoolt de Stellingwarver Schrieversronte zien ni'jaors-bi'jienkomst in „Oons dörpshuus” in Langedieke. Et gaot om 20.00 ure uut aende. Wees welkom!

Et Stellingwarfs Woordeboek

In disse rebriek laot ik weer een riegel aorige woorden in heur gebruik zien. Een stokkien Stellingwarver riekdom in uitdrokking dus, om zo te zeggen. Disse keer gaot et, aenlik hielemaole willekeurig, om de woorden *riek*, *richtig*, en, om mit te beginnen, *ribbe*.

ribbe

Dit woord het in et Stellingwarfs ok de belangriekste betekenissen die et in et Nederlaans het. Zo geven alle groepen wel zinnen op as: "Ik hebbe een ribbe breuken". Ok in Stellingwarf wodde de turf op ribben zet; et gaot dan om repen veen tussen utgreuven gedielten. *Ribbe* kan ok staon veur een reep van een (vee)koeke.

Bepaalde saemenstellings mit *ribbe* bin liekewel àl appat; mien grote Van Dale (8e druk) bi'jglieks gefte niet, ok niet as 'gewestelik Nederlaans'. Zo is een *ribbeschier* in Nbk een maeger peerd, Diz zegt hierover 'mit weinig vleis', Wol 'van dier dat d'r slecht uutziet', Nt gefte *ribschier* ('van maeger peerd'), en Obk: 'Wat is die koe ribbeschier, d.i. slim maeger'. Mar Dhau daenkt van dit woord *ribbeschier*, dat ze nog wel kennen: 'vast een mooi, glad peerd, waarvan de ribben niet te zien binnen', en Spa bevestigt die betekenis mit: 'Dat peerd is mooi ribbeschier'. Ok Obk en Ow geven zoe'n betekenis, en Dfo gefte op: 'Dat peerd is ribbeschier, 't wodt wat kot in voer holen om niet te dikke te wodden'.

In Dho is een maeger peerd een *ribbebonke*, en in Nbk is een *elfribbe* iene die maeger is.

Aorige vaaste verbienings, uitdrottings en zo mit *ribbe* bin d'r nogal wat. En et is al krek zo as mit die bi'j *riek* (hieronder) heuren: niet allemaole gefte de grote Van Dale ze ok veur et Nederlaans.

'Geef 'm mar goed wat op 'e ribben of ribbeka(a)st(e)' = om 't jak, op 'e huud, klappen geven (Dhau, Dfo, Dho, Ma, Nbk, Np, Olae-Nlae, Op, Ow, Spa). Zoe'n iene 'het dus op 'e ribbekaaste had' (Dhau). 'Iene goed wat op 'e ribben geven' vien ie niet krek zo in et Nederlaans, al komt *ribbenkast* al in die tael veur, in de betekenis as in et Stellingwarfs: 'Maek je ribbekaaste mar es bloot, zee de dokter' (Pe-Dbl). Mar de uitdrottung 'et in de ribbekaaste hebben' (Nbk, Olae-Nlae) weer niet, en zo ok niet et 'zeer doen in de ribbekast' (Dho). Dho, Nt, Spa en Wol geven zinnegies van et type 'Mien ribbekast doet zeer' en Dhau gefte: 'Pas op mien ribbekaaste, want die dot mi'j zo zeer om da'k valen bin'. Ie kun trouwens ok 'piene in de ribben hebben van 't zwaore wark' (Obk), zok wark 'komt op 'e ribbekast an' (Np). In Ld het iene 'koolde vat en now dot him mit hoesten de hiele ribbekast zeer.'

Aj' honger hebben moej' zorgen daj' 'goed wat tussen de ribben kriegen' (Nbk), en as 't koolder wodt moej' zorgen daj' 'goed wat om de ribben of om de ribbekast hebben' (Nbk). As personen of dieren slim maeger binnen, 'laoten ze de ribben aorig zien' (Spa), ze 'kun deur de ribben wel schieten' (Np), ze 'kun wel deur de ribben schieten' (Dho). Iene kan zo maeger wezen dat 'ie kun him de ribben wel tellen' (Dhau, Ld, Nbk, Np, Pe-Dbl, Spa); dat kan (Nbk) ok van een koe zegd wodden. Mar et kan nog slimmer: 'Die is zo maeger, op 'e ribben kuj' wel vioelespeulen' (Ld), 'Ie kun him wel vioelespeulen op 'e ribben.' (Np). Ie kun trouwens ok 'iene een stomp in de ribben geven' (Olae-Nlae) of 'een por(k) in de ribben geven' (Nbk). As 't ien of 't aander een protte geld kost het, dan gaot et om 'een ribbe uut et lief. Die uitdrukking is uut et Nederlaans nogal bekend, mar Dhau, El, Np, Spa en Wol numen him ok veur et Stellingwarfs. Np geft hiere: 'Hi'j het him een aorige ribbe uttrokken'.

Aj' wat uutlienen en ie moe'n et aenlik zels weer bruken, dan zej' wel: 'Et gat uutlienen en zels deur de ribben schieten' (Bdie, Dhau, Ma, Nbk, Obk, Op, Ow); Dfo, Ld, Nt en Wol geven in dit verbaand et woord *kont* op, wiels Obk opgeft: 'van iene die graeg wat weggeft'. Olae-Nlae het de uitdrukking zó: 'een aander de kont lienen en zelf deur de ribben schieten'.

riek

Mit dit woord, in de betekenis van 'veel geld en goed bezittend, veel opleverend' bin nogal wat aorige uitdrukkings in et Stellingwarfs, die trouwens deur de grote Van Dale en de spreekwoordeboeken lange niet allemaole geven wodden en dus ok niet allemaole tot et Nederlaans te rekenen binnen. Reden veur mi'j om ze van de 'briefies' over te nemen en ze jim hier veur te leggen.

Vri'j algemien wodt opgeven:

'Een liek man is een riek man' (Bu, Dho, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Nt, Nw, Obk, Op, Stegg; pattie van disse groepen geven disse utering ok as, of allienig as 'Liek man is riek man')

Wol geft op: 'Een liek meens is een riek meens', en Dhau nuumt et krek zo, mar now mit *meenske*. 'Aj' liek binnen, bi'j riek', zegt Bu ok.

'Ie warken je eerder briek as riek', geven Obk en Ow op, en Db en Nt zien et nog donkerder in: 'Ie warken je wel briek, mar niet riek', in Op gaot et al krek zo: 'Men kan 'm wel briek warken mar niet riek';

'Ie bin eerder briek as riek', zegt Nbk, en Stegg geft etzelde, mar dan mit *dan* i.p.v. *as*, wiels Diz opgeft:

'Je bin gauwer briek as riek', en Pe-Dbl: 'Vroeger weren ze eerder briek dan riek.' Bu en Nbk geven ok op: 'Beter riek as briek'.

'Beter riek te leven as riek te starven', zegt Ld, en Dfo en Ma geven 'Riek leven en aarm starven!' Db nuumt: 'De Friezen leven aarm mar starven riek, de Limburgers leven riek en starven aarm.'

Hoe dat ok zit, 'aj' gezond binnen, dan bi'j' riek' (Diz, Ld, Nw, Obk, Ow), 'een gezond meens is een riek meens' (Nt), 'Je binnen nooit riever dan wanneer jow

gezond binnen' (Olae-Nlae), 'Aj' gezond binnen, dan veul ie je riek' (Sz), 'Iene die altied best gezond is, is ok riek' (Stegg)

Ie kun 'je zels wel riek rekenen', mar dan hej' nog niks, schrift Np, dat ok naor anleiding van een zekere Sipke, want die 'was al an 't biggetellen, as de beer d'r op zat!'

Op zoe'n maniere geven Ld, Np en Ow ok an:

'(Je) Riek rekenen en aarm tellen'

Trouwens, 'riek wodden is gien keunst as et gelok je mit zit!' (Obk) Mar toch,

'Beter een aarme boeremeid as een rieke boeredochter' (Dho), en sommigen bin weer wel 'riek in woorden, mar aarm in daoden' (Ld). As iene slim bliede is omdat d'r wat gebeurd is daor hi'j of zi'j op hoopt hadde, dan is die 'de koning te riek' (Nbk, Ma, Spa), vgl. ok: 'Die vrouw was "de keuning te riek of" doe ze een kientien kreeg' (Obk). En dan nog een hiel aorigen iene as laeste naor anleiding van *riek*:

'Rieke meensken ziek en aarme meensken pannekoeken dat rok veer' (Stegg), en dat wil zeggen: as een aarm meenske pannekoeken et, wodt daor over praot, en as een rieke ziek is, telt dat zwaorder as dat een aarm meenske ziek is.

Bu gefit op soortgeliekense wieze: 'Riekelui's lieken en aarmelui's pannekoeken kuj ver roeken!' Et zol wel es wezen kunnen dat disse laeste twie manieren van zeggen de noordelikste uutlopers binnen van ongeveer dezelde uitdrukking in Noordwest-Overiessel. Dat die daor veurkomt dee blieken uut streektaelonderzuuk van de Iesselakedemie in Kaampen.

richtig

Dat bruken we niet, we bin gien Duutsers! schreef de groep van Op doe d'r vraagd wodde naor *richtig* in de betekenis van 'juist'. Toch bruukte datzelve Op in een veurbeeldzinnegien op etzelve kaortien dit *richtig* in een slim vergeliekbere betekenis:

'Aj' niet goed richtig binnen, dan bi'j' niet goed in odder'. Ok Dhau gefit *richtig* in zoe'n gebruik op, en zet d'r dan ok bi'j: 'een betien ziek'. Ow gefit ok een veurbeeldzinnegien, daor dit gebruik uut blieken dot.

Een stokmennig veurbeeldzinnegies daor et gebruik in de betekenis 'juist' in veurkomt, bin:

'Ik gelove wel dat et richtig is' (Dho)

'Is dat now wel goed richtig, waj' vertellen?' (Sz)

'Da's richtig!' (Nbk), 'Zol dat wel richtig wezen, ie heuren of zien niks!' (Nbk)

Dat *richtig* niet allienig Duuts en Stellingwarfs is, lat de grote Van Dale wel zien. Mien achtste drok het et over 'niet meer algemeen' angaonde de *beide* daorin opneumen betekenissen: 1) juist 2) in orde, in den haak. De dadde betekenis in et Stellingwarfs: 'klaor, van wark, klus' gefit de grote Van Dale niet, mar tot de twiede Stellingwarver betekenis: *betrouwber* kan ok de twiede uut et Nederlaans rekend wodden, aj' de veurbeeldzinnegies bekieken die hieronder ofdrokt binnen. De eerste betekenis: 'juist, in orde' wodt opgeven deur de groepen van Dhau, Dho, El, Nbk, Obk, Op, Ow en Sz, de twiede: 'betrouwber' deur Bdie, Dfo, Dhau, Dho, El, Ld,

Nbk, Ow, Wol en de dadde: 'klaor mit', 'klaor om te...' deur Dhau, Dho, El, Ld, Nbk, Np, Obk, Ow, Sz, Wol. Veurbeeldzinnen bi'j de twiede betekenis bin:

'Aj't daor mit an de stok kriegen, die is lang niet richtig!' (Dho)

'Daor kuj' gien zaeken mit doen, die man is niet goed richtig!' (Ld)

'Et is d'r niet goed richtig! = et is d'r niet te vertrouwen' (Nbk)

Een stokmennig veurbeeldzinnen bi'j de dadde betekenis:

'Ze bin d'r al helemaol richtig veur!' (Dho)

'Ja, ik bin zo richtig, ik kom d'r an!' (Dhau)

'Ik heb de boel even richtig maekt!' (Ow)

Op 17 juni 1988 raekte weg oonze trouwe woordeboekmitwarkster

Sjoukje Kromkamp-Langhout

in de leeftied van 80 jaor.

Van et begin of dee zij mit mit et invullen van de kaorties.

Vuur de woordeboekgroep De Fochtel was zij kontaktpersoon.

Vrouw Kromkamp en heur man weren ok bi'j aandere aktiviteiten van de Schrieversronte betrokken.

In de dienst op 21 juni 1988 ston Ds. E. J. Struif ok even stille bi'j et wark van Vrouw Kromkamp veur et Stellingwarver Woordeboek.

Wi'j blieven daankber veur alles wat zij veur oons daon het.

Ooldejaorsverhael uut vroeger tieden

D'r moet een grote Saksische boerderi'je staon hebben bi'j de Bekhof Tille, hiel lange leden, doe de Lende nog een revier was. Onder et veurhuus zat de melkkelder, want ze kaarden zels nog in die tied. Keunstig inmetsele ston in de puntgevel een naeme, "De Beekhof", mit kleurige stienen. Deur een noodweer moet hi'j verwoest wezen. Verschillende generaosies moe'n daor woond hebben.

Zo ok een boer mit zien vrouw die gien kiender kregen. De vrouw ston bekend as een kwaod vrommes en de boer hadde niks te zeggen. Ze was daor schepper en schriever en dield de laekens uut. Et was wel een groot gemis dat ze gien kiender hadden, mar et toeval dee him veur dat d'r een wesien in de familie kwam. Een lief maegien dat heur beide oolden verspeuld hadde mit een besmettelike ziekte. D'r wodde familiebi'jienkomst hullen en et kiend wodde toewezen an de boer en de boerinne die gien kiender hadden.

As schoelemaegien hadde ze et wel goed bi'j heur omke en mujke, mar doe ze van schoele of was, mos ze warken as een peerd daor op 'e boerderi'je. Et was de boer wel es wat te slim, mar de kwaoie boerinne leut heur de hiele dag bodderen en aovens was et breiden tot beddegaonstied toe. Dan vul ze ok wel es even in de slaop zo onder 't breiden, mar mit een flinke stomp van de elleboge van de vrouw was ze gauw weer wakker.

Mar as 't tegen ooldejaorsaovend leup, wol die boerinne een beste wezen en alle burens mossen kommen om daor et oolde jaor uut te zitten en pannen vol euliebollen mos et maegien bakken en kannen vol sukelaomelk mos ze klaor maeken. Aovens mos ze al die meensken van eten en drinken veurzien en ze hadde d'r zels haost gien tied veur om mit te doen. Dan wodde de boerinne prezen om 't lekkere spul en ze vun et mar wat mooi om dan een beste te wezen. Mar as de burens es wussen hoe ze et aarme kiend ofbeulde en warken leut, dan zollen ze d'r wel anders over daenken! Mar gieniene wus et hoe ze daor misbruukt wodde!

Et leup weer tegen Ooldjaor. Middags, al niet zo vroeg meer, mos et maegien naor De Gediék om mael, reziene en eulie. Daor woonde de Gritter en daor mos et spul haeld wodde. Dat was et beste van 't beste. "Moet ik now nog hiel naor De Gediék? Et is al zo laete en op 'e weerommereize kan ik in et overkuunderseveld in de zaandhoogten wel verdweulen!" zee ze tegen de boerinne. "Et is lochte maone," zee 't kwaoie wief, "en dan kun ie et pad wel viene." "Mar daor woont Oold Dieuwertien, de hekse," zee 't maegien. "Die dot jow niks," zee 't wief, "as ie mar niks op 'e karfstok hebben!"

Et maegien zette of en mit de tasse vol spul was ze al weer op 'e weerommereize. De maone scheen en toch scheuf d'r wel es een wolke veur langes en dan was ze in de zaandhoogten et pad wel es wat biester. Et was krek of scheen d'r een lochien uut iene van de hoogten. Zol ze daor mar op an gaon? Misschien woonde daor Oold

Dieuwertien wel en kon die heur de weg zeggen naor 't goeie pad. Ze gong op 't locht an en ja heur, et was een veenster waor de laampe deur scheen. Ze keek naor binnen en zag een oold wiefien zitten mit een polkemusse op. Ze rommelde an de deure en vlogge dee et oolde wiefien eupen. "Och kiend," zee ze, "bin ie verdweulen? En mos ie nog zo laete naor de Gritter om spul veur Ooldjaor? Kon dat wief jow niet wat eerder op pad sturen? Et is een groot aende en in de zaandhoogten bin ie et pad zomar kwiet." "Ja," zee 't maegien, "ik mos eerst alle waske daon hebben, eerder moch ik niet henne!" "Kom even rusten," zee 't oolde wiefien, "ik heb al een stokmennig euliebollen bakt en ik maek even een kannegien sukelaomelk."

Ze zatten even mooi bij de taofel en 't maegien keek heur de ogen uut. De vazen op 'e kaasten weren van goold en mit schitterende diamaanten bezet. Oold Dieuwertien was riek en dat was ok wel een betien bekend bij de meensken. Mar haost gieniene duste bij heur in huus. Ze was gien kwaoie hekse, mar aj' wat misdaon hadden, kon ze slim gemien wodden en dan waj' nog niet jaorig! Mar et maegien hadde een rein geweten en dat wus Oold Dieuwertien wel. "Now ie hier toch binnen," zee ze, "meug ie ok wat uitkiezen." Et maegien bekeek de prachtige vazen die grif een hiele boel geld weerd weren, mar ze zette ze toch weer ien veur iene op 'e kaasten. Bescheiden as ze was duste ze ok niet zoe'n prachtig ding zomar mit te nemen. D'r ston ok nog een oold laampien in de hoek van de kaemer. "Mag ik dat wel hebben, dan heb ik omme locht en kan ik et pad beter vienen," zee ze tegen et oolde wiefien. "As ie daor tevreden mit binnen zal ik d'r wat wondereulie in doen," zee Oold Dieuwertien, "dat wist zo vanzels et pad." De hekse stak et laampien nog veur heur an en 't was krek of scheen et locht soms een hiel aende veuruut en ze was zomar over de Kuunder en 't gong vanzels.

De boerinne ston al in de deure en keek verwonderd op dat ze een laampe bij heur hadde. "Waor heb ie dat oolde ding weg?" zee ze. "Die heb ik van Oold Dieuwertien kregen. Ik raekte verdweulen en zag een locht branen in iene van de zaandhoogten. Ik gong d'r op an en raekte bij Oold Dieuwertien in huus. Wat is dat meenske riek! De vazen en stelsens op 'e kaasten bin van goold en diamaanten en ik moch uitkiezen wat ik wol. Mar dit laampien leek mi'j beter toe en 't wees mi'j vanzels de weg deur de zaandverstoefing." "Dom jonk," zee de boerinne, "hadde mar zoe'n mooie vaas utkeuzen. Mar ik gao ankem jaor zels naor de Gritter en dan zal ik zien dat ik die Oold Dieuwertien wat lichter maeke, daor kuj' van op an.

Et leup aandere jaors weer tegen Ooldjaor. De boerinne gong zels op stap en leut heur opzettelik wat beduusteren in 't overkuunderseveld. Et lochien scheen weer uut iene van de hoogten en ze gong d'r op an! Was ze toch niet een betien bange? Hadde ze et maegien niet warken laoten as een peerd in 't oflopen jaor? Mar wat zol die Oold Dieuwertien daor van weten! Ze wus niet dat Oold Dieuwertien een boel mit Fikke uut de Stellingebossen praotte, die vaeke even op 'e bessemstaele overkwam en alles krek wus hoe et daor op 'e Beekhof toegang! En hoe et lieve maegien daor inkeld en allienig veur 't wark bruukt wodde deur de boerinne. Dat hadde ze vaeke verteld an Oold Dieuwertien.

Gauw gong ze naor de deure en rammelde an de klinke. Et oolde wiefien kwam d'r an op 'e sloffen en dee de deure eupen. Ze keek de boerinne even hiel deurdringend an en zee: "Goeie genaode, de vrouw van de Beekhof nog. Bin ie soms ok al verdweulen, krek as 't maegien van jow vleden jaor? Hoe is dat gaon? Is ze goed thuuskommen? Ik hadde heur nog locht mitgeven!" "Ja, ze is goed thuuskommen," zee de boerinne. De hekse hul heur an de praot en 't wodde slim laete en ze atten euliebollen en dronken sukelaomelk. Doe zee de hekse: "Ik zie wel dat ie mien spul wel mooi vienen! Now, ie meugen wel wat uutkiezen. Ik hebbe toch al genoeg van dat goed."

Daor was et now krek om te doen netuurlik. Dan hadde ze de iene mooie vaas en dan weer een aandere mooie stelsen in de hanen. En ze kon mar gien besluit nemen. Ze wol now ok beslist de mooiste en de duurste hebben. Ze zol now die Oold Dieuwertien es goed wat lichter maeken! "Daenk al een betien om de tied," hadde de hekse nog al zegd. Mar dat heurde ze niet. Ze was te veule in de prachtige vazen verdiept. Inienend sleug de klokke twaelf ure en doe verstieende ze mit een vaas in de haand op 'e stoel. Zo leut Oold Dieuwertien heur vuuf jaor zitten!

Et maegien trouwde mit een hiele goeie man in die tussentied. Doe leut de hekse heur weer gaon en ze kwam weer op 'e Beekhof an. Mar et maegien was ze kwiet en as 't Ooldjaor was, mos ze zels euliebollen bakken. Oold Dieuwertien hadde heur deur had, dat wus ze, en spietig docht ze: Was ik mar wat beter veur 't maegien west, en was ik mar niet zo graoperig west, dan was 't anders gaon! Mar berouw komt altied te laete!

Hoe Rieke van Langedieke an de man kwam

een ooldejaorsverhael

Et is stille die ooldejaorsaovend op et zuud van Langedieke. De locht is steernhelder en tegen achten vröst et al dat et kraekt. Et staot d'r in ien woord gril veur die aovend en et zit d'r dikke in dat et een bar koolde naacht wodt. Een dun laogien sni'j het de wereld vandemiddag inienend wit maekt, dat et is heurig over 't veld wodden. Veerderop in et dörp kuj' de eerste knallen van ontploffend vuurwark heuren.

Rieke van Pieter van Jehannes van Taeken staot op 'e hoeke van 't vuurhokke mit inkeld een dun omslagdoekien omme. Mar Rieke vuult de koolde niet vanaovend. In Rieke braant een vuur zoas d'r nog nooit een vuur in een vrommes braand het. "Dit is dé aovend," fluustert ze. "Eindelijk is et dan ooldejaorsaovend." D'r glidit een lachien over heur aandere zo zorgelike gezichte. Nao vanaovend zal alles aandere wezen, daenkt ze. Et leven zal opni'j beginnen. Een ni'j fonkelend levensjaar dat douk uut aende zetten zal. Ze glimkt weer en kikt vaastberaoden naor et donkere silhouet van et lege kiepehokke op 'e oostkaante van de oolde zathe. Dan dri'jt ze heur omme en lopt over et balstienen straotien naor de zieddeure. Nog drie uren en dan zal Rieke van Pieter van Jehannes van Taeken de grote wereld ingaon.

De klokke in de grote woonkeuken van Franckena-zathe slat krek acht ure as Rieke d'r in komt. Tjepkien van Pieter van Jehannes van Taeken is an 't sokkestoppen en kikt op as Rieke de deure in komt. "Bi'j' buten west, mien maegd?" Heur stemme klinkt zaachter as daj' vermoeden zollen. Uterlik liekt Tjepkien een vroeg-oolde vrouw mit een mu en invalen gezichte. Mar dat komt mit omdat ze nooit an 't valse gebit wennen kund het en zodoende is Tjepkien sund et koezetrekken een oolde vrouw wodden. "Was 't koold, mien maegd?" klinkt heur zorgzeme stemme. "Ie moe'n jezels een betien huden, heur. Ie moe'n goed wat anstrupen aj' butendeure gaon. Ie zollen 't bezetten mit zoe'n vodderig omslagdoekien omme. Veurdaj't weten hej' de koolde pip." Ze komt in de bienen, strikt Rieke even over 't haor en dan reurt ze in de panne mit rezienebri'j, die op et grote fernuus staot. Et gaastmaol veur morgen, ni'jjaorsdag en Rieke heur jaordag.

In Tjepkien heur hatte is benauwdens om heur ienigste dochter. Vandemiddag was ze d'r weer tegen Pieter over begonnen, doe Rieke de eier uuthaeld hadde. "Now is Rieke morgen al weer jaorig, Pieter, zowwe heur now niet es een keer wat wiezer maeken moeten. Et is nog zoe'n kiend in heur doen en laoten." "Et het de tied," hadde Pieter van Jehannes van Taeken kotzwielig as bescheid geven. En ze hadde weten dat d'r veerder niet over te praoten vul. "Mar et mag Rieke toch niet

gaon zoas mi'j," hadde ze fluusterd. "Zwieg, vrouw!" hadde Pieter van Jehannes van Taeken zegd en zien voest was dreunende op et taofelblad te lane kommen. De koppies hadden in de paanties rinkeld en Tjepkien hadde heur veerder stille hullen en was mit een jurk an 't pongen gaon. Dan mos ze Rieke mar buten Pieter zien mitweten omme een keer de dingen vertellen waor as 't veur een vrommes in 't leven op anknam. Ze moch laeter niet zo mal te passe kommen as zi'j te passe kommen was.

Achttien was ze west doe Pieter van Jehannes van Taeken om heur kommen was. Mit de glaezen waegen was hi'j heur hiem opreden. Hi'j, de knappe, kaante jongkerel. De boer van Franckena-zathe uut Langedieke. En zi'j hadde griezeld van die glundige jongvent, die heur mit zien vurige ogen van 't begin of an beloerd hadde. Langedieke, et was de wereld uut. Ze mos d'r niet an daenken. Bi'j mem weg. Vot van et veilige stee op 'e Langelille. Ze hadde goeld en goeld en goeld, mar et hadde niet hulpen. Geld trouwde geld. Zo was et al ieuwen west en zo zol et altied blieden. "Vrouwluden hebben te geheurzaemen, mien maegd," hadde mem zegd. En heit hadde et hiele huus bi'j mekeer bulderd. Of et heur soms in de plasse sleugen was? Betere perti'j kon ze ja in de vere omkrieten niet kriegen. Pieter van Jehannes van Taeke Akkerman. Op en top boer en ienigst arfgenaem. Ze moch ja donderse bliede wezen, ze moch heur de hanen ja dichte kniepen nao de schaande om die hippentrippe van een Hille. Veur et eerst sund jaoren was et dat die naeme uutspreuken wodde.

Tjepkien van Pieter van Jehannes van Taeken reurt nog es mit de slief in de rezienebri'j omme. Hille. Heur twielingzuster. Aarme Hille, die zo mal an heur aende kommen was. Tegen heiten zin in trouwde ze indertied mit de smid van De Langelille en doe die heur niet genoeg gerief meer geven hadde, was ze mit Jan en Alleman an de scharrel raekt. Van Buil tot Borkulo hadde ze heur kunde had, totdat op die vroege zoemermorgen die vreselike tiedinge kommen was. Vlak bi'j Scharpenzeel hadden ze heur in een ekelboom vunnen. Meer as een vorrels jaor hadde 't d'r roer van west op 'e buurt. En een rondreizende troubadour hadde d'r zels een vassien op maekt. Een vassien over heur vroegriepe twielingzuster Hille. Hille van De Langelille. Hille die alles al wus veurdat ze mit de smid trouwd was. En zi'j, et onwetende gaansien, dat van alles niks wus, en nao de brulloft in de bedstee van Franckena-zathe overweldigd wodde deur Pieter van Jehannes van Taeken. Hi'j hadde naor branewien en segaren stonken. Ze huvert nog bi'j de gedaachte en dot et lit op 'e panne mit rezienebri'j. Zoks mag Rieke toch niet overkommen, daenkt ze. Ze kikt naor Pieter, die in et Laandbouwblad zit te lezen. Dan pakt ze de schaole eulievlutten uut de spiende. "Woj' alvaast een eulievlutte hebben, mien maegd?" zegt ze moederlik tegen Rieke. Pieter van Jehannes van Taeken kikt rempend op van et Laandbouwblad. "Elf ure kommen hier de eulievlutten op 'e taofel," zegt hi'j brimstig. "Zo het et altied west en zo zal et altied blieden." Tjepkien zocht diepe, zet de schaole weer in de spiende, göt ieder een bakkien in en daenkt mit bloedend hatte an Jehannes, heur ooldste. Hoe zol 't mit him wezen op disse ooldejaorsaovend? Jehannes was krek zoe'n kopstok west as

Pieter en hadde zien zinnen zet op Annegien, de dochter van een stoelematter uut et Rooie Dörp. "D'r mit ommescharrelen mag," hadde Pieter bulderd, "trouwen niet!" Acht jaor hadden ze al niks van him heurd. Now mos hi'j argens aachterof op 'e Hoeve zitten mit et hiele huttien en muttien, hadde ze heurd. Et gemoed scheut heur vol en ze zochtte al weer.

En al die tied braant et vuur in Rieke. Stiekem kikt ze op 'e Friese statklokke mit de keuperen wichten. Half negen. Nog twienenhalf ure. Dan is 't zover. Ze kikt zo ongemurken weg naor Tjepkien, die weer an 't sokkestoppen gaon is. Beste mem, daenkt ze, as 't an jow lag, haj' me alle dingen al lange wel verteld. Ie mossen es weten da'k al zovule wete. Ik bin al lange et kiend niet meer daor aj' me nog veur holen. En a'k eerlik bin dan he'k dat allemaole an de Schrieversronte te daanken, daenkt ze dankber.

Pieter van Jehannes van Taeken stamt uut een oer- en oer-Stellingwarver geslaacht. Ieuwen en ieuwen hebben zien veuroolden al in Langedieke boerkt. En ze weren dan ok drekt lid van de Schrieversronte wodden, doe die in 1972 opricht wodde. Et lag heur now ienkeer, die boekies over et oolde, de dingen van vroeger, de veldnaemen, de verhaelen en riempies van hoe mooi as 't hier wel niet was. Op staepelties liggen alle boeken van de Schrieversronte in 't zwaore iekenhoolten kammenet. En de *Ovends* liggen inbunnen in rood linnen, jaorgaank veur jaorgaank, onder op et rim van et ni'jmesienetaofeltien. Ien keer mar was Pieter van Jehannes van Taeken deur alles henne lelk wodden op ien van die boekies en duvels hadde hi'j bladziede 52 en 53 uut *Foddelpennerij* scheurd. Dat ze dat lied over zien snaorske in een boek ofdrokken dusten! Stel dat et kiend, stel dat Rieke et te lezen kreeg! Wat mos ze wel niet van Hillemu'j daenken? Et kiend kon wel op malle gedaachten kommen op disse meniere. Hi'j was d'r in de huid altied al bange veur west dat zoks nao-aorde. Mar hi'j was wel Schrieversronte-lid bleven, ondaanks zien lelkens. Daor was Pieter van Jehannes van Taeken now ienkeer te vule een ras-Stellingwarver veur.

Een aandere keer dat de boer van Franckena-zathe deur en deur koegels wodden was, was om een boek van de Kristlik Fryske Folksbibleteek. *Gjin moarn dy 't de jûn ken*, hiette et. Tjepkien vun 't mooi, mar hi'j hadde roeg in de kop bladziede 50 d'r uutscheurd. "Die schrievers van vandaege-de-dag," hadde hi'j tegen Tjepkien raosd. "Ze staon nargens meer veur. Ze schrieven mar raek. Ik moet d'r niet an daenken as oonze Rieke dit onder ogen kregen hadde. Lelk was hi'j de deure uutlopen. De deure was aachter him dichtebatst. Tjepkien hadde de uutscheurde bladziede opteerd en opburgen bi'j de uutscheurde bladzieden uut *Foddelpennerij* in de Enkhuzer almenak.

En hoe wol 't zo mal, mar doe de boer en de boerinne van Franckena-zathe een keer op een zundag uut diketen weren naor De Langelille, doe hadde Rieke de bladzieden vunnen, doe ze op 'e snuui was in 't kammenet. Doe hadde ze et lied lezen over heur mujke Hille, die heur naeme in huus nooit nuumd wodden mocht. Doe hadde ze de riegels lezen van bladziede 50 van et bewuste KFFB-boek: Twa kreas opmakke bêden steane noegjend klear. Dat is dochs al te folle eare foar it

jonge stel: se hiene mei ien ek wol takinnen. Doe ze dat lezen hadde, was et begonnen te bruuien in Rieke. Dat was et dus, wat heur altied onthullen was. Dat was et raodsel daor as ze al jaoren in ommetiesde. Lelk was ze, krek lieke lelk as heur heit. Lelk op 'e schriefster, dat die d'r niet rechtuut rechtan veur uutkwam waaromme as dat jonge stel wel mit ien bedde toekon. Mar an de ere kaante vuulde ze toch wel an dat dat now ienkeer de kracht van et waore schrieversschop was. D'r mos ommes wat te raoden overblijven. Mar Rieke wol niet langer raoden. Ze wol et weten. Ze wol et eindelijk weten. En et vuur was hadder en hadder branen gaon in heur.

Seks, zo mos et hieten. Ien keer hadde ze dat woord opvongen, doe mem op een middag een theedrinker had hadde en zij achter de deure staon hadde te luustren. Eerst hadde ze nog docht dat de beide vrouwluden et over een nij soort ziepe had hadden, mar doe ze de hoogrooie kleur van de vrouwluden zien hadde, doe zij de kaemer onverwaachs instapt was, was 't heur staorigan dudelik wodden. Et was oolderwets om heur d'r niks van te zeggen. As 't d'r goed op ankwam was alles hier in huus oolderwets. En 't was oolderwets hoe as zij d'r bij leup. Et haor op een rulegien, breiden kousen an, een bostrok mit kotte mouwgies, een wollen hempien, een liefien, een boverst. Een oolderwetse blei was ze en aanders niks. Gien kerel die heur hebben wol op disse wieze. Woest hadde ze vandemiddag in et lege kiepehokke de bostrok en et liefien uutstruupt. Ze hadde d'r stiekem een pakkien huj hennetoogd en ze hadde de keunstmoeder anzet.

Rieke van Pieter van Jehannes van Taeken kikt op 'e klokke. Tien ure. Nog een ure, dan zol Knelis van Roelfien van Bonnen naor de jongen in et dörp gaon om kebidbussen of te schieten. Nog een ure. Ze huvert wat. "Hej't koold, mien maegd?" vragt Tjepkien ongerust. "Nee, heur," liegt Rieke. Mem het toch geliek, daenkt ze, et moet heur niet bezetten. Et is een hiele overgaank mit mar ien wollen hempien an. Mar goed dat ze de keunstmoeder vandemiddag al anzet het. Nog een ure en dan komt Knelis van Roelfien van Bonnen.

Eerst hadde ze twiefeld wie as ze de mooiste vun. De meteropnemer of Knelis van Roelfien van Bonnen. Eerst was de meteropnemer heur gien tel uut de gedaachten west. Dat snorregien van him, dat dee 't him. Daor vul ze veural op. Aovens op bedde hadde ze heur perberen in te leven hoe as 't vulen zol, een snor. Mar doe was Knelis van Roelfien van Bonnen naost heur kommen te wonen. En Rieke was verkocht west. Falikaant verkocht. Gien tel hadde ze nog an de meteropnemer docht. Knelis mos et wodden en gieniene aanders.

Ze hadde him beloerd van achter et vuurhokke en ze hadde him beloerd deur de koeglassies op 'e stal. En doe hadde ze weten wat Hillemuji vuuld hebben mos in heur jonge jaoren. Een verterend vuur. En vandezoemer in de hujjinge was ze veur altied wisse van heurzels west. Knelis hadde heit hulpen in et huj. Knelis... een blonde god, een lomptstarke kerel mit een brune kop, lachende ogen en blinkende witte tanen. En op 't hietste van de dag hadde hi'j de boezeroen en zo uutstruupt. Ze hadde docht dat ze van heur stokkien gaon zol. Behoord was hi'j west! Wat een kerel! Die mos en zol ze hebben. En as hi'j niet bi'j heur kwam, dan dee zij de eerste

stap wel. As een medem vrommes zol ze him vulen laoten hoe laete as 't was.

Op een dag hadde Pieter van Jehannes van Taeken Ielk een stok uut de Liwwadder Kraante scheurd. In de Enkhuzer almenak hadde ze 't laeter weeromme vunnen. Een stok over feministen. Ze hadde d'r nooit van heurd. Mar d'r was een wereld veur heur eupen gaon. Dat was et. Vrouwluden die et heft in eigen haand nammen. Ze dee et! Zi'j wodde feministe! Zi'j, Rieke van Pieter van Jehannes van Taeken, de boer van Franckena-zathe.

Om vuuf veur elven kikt Rieke weer op 'e klokke. "Ik lope d'r even uut, heur," zegt ze. "Zoj't wel doen, mien maegd?" vragt Tjepkien. "Pas goed op je eierkorf, heur." Ze schuddet et heufd as Rieke de deure uutloopt. "Wat zol ze toch hebben?" zegt ze tegen Pieter, ze zit de hiele aovend al te riegerollen op 'e stoel." Mar Pieter van Jehannes van Taeken zegt niks weeromme. Hi'j zit de hielied nog in et Laandbouwblad te lezen.

Veurdat ze buten gaot glipt Rieke nog even de mooie kaemer in, pakt et loddereinflessien uut et kassien en besprinkelt heur mit ventenlok. Buten is et altied nog steernhelder. Et vröst grif al wel een graod of twaelf. Inienend heurt Rieke wat. De zieddeure van de plaetse naost heur wodt los daon, ze zicht een strepe locht naor buten valen en ze zicht de vaege omtrekken van een maanspersoon, die de deure achter him dichte dot en et pattien ofsjouwd, dat bi'j heur hiem langes lopt. Knelis van Roelfien van Bonnen!

"Knelis!" ropt ze inienend mit overslaonde stemme. "Knelis, kom hier." "Rieke?" ropt een stemme weeromme. "Rieke, bin ie 't? Hej' je bezeerd of zo? Waor bi'j?" "In 't kiepehokke," ropt Rieke. Ze vlut zo gauw as ze kan et lege hokke in. Daor is 't intied behaegelik waarm wodden deur de keunstmoeder. Knelis stapt mit grote treden op et hokke of. Hi'j dot de deure los en stapt et hokke in. "Rieke," zal hi'j nog zeggen, mar hi'j komt d'r niet meer an toe. Mit een galp die him deur alles henne gaot, springt Rieke him op 'e nekke. Mit trillende kni'jen van de schrik komt hi'j in de opper huj te lane die Rieke klaorlegd het. Een mement laeter zit ze scharrels over him henne en de knopies van zien wollen onderbuisien mit lange mouwen spatteren alle kaanten op en veurdat hi'j d'r arge in het, het ze him de sokophoolders losmaekt. Soezurig van de waarmte van de keunstmoeder lat Knelis heur gewodden. En et is waor: et is de kracht van et waore schrieversschop om bi'jtieden niet alles te vertellen wat d'r soms in een meenskeleven gebeurt.

Een half ure laeter stappen Rieke en Knelis haand in haand de grote keuken van Franckena-zathe in. Rieke mit de hopen op 'e slompe en Knelis het de boezeroen nog een aende los. Tjepkien slat de haand veur de mond. Zels Pieter van Jehannes van Taeken kikt op van et Laandbouwblad. "Zeg et ze mar," zegt Rieke. Knelis dot een stap naor veuren. "Boer," zegt hi'j, "boer, ik moet mit Rieke trouwen. Wat zej' d'r van?" Tjepkien slat de ere haand ok veur de mond. Et is een wonder gezichte, de vrouw van de boer van Franckena-zathe, die mit beide hanen veur de mond, stief op 'e stoel zit. Ze krimpt in mekeer veur de Ielkens van Pieter, die now zo vot-en-daolik losbasten zal. In een flits zicht ze heur twielingzuster Hille van De Langelille weer veur heur. Zol de geschiedenis him dan toch herhaelen?

Pieter van Jehannes van Taeken legt rustig et Laandbouwblad daele. Dan komt hi'j in de bienen en stikt de haand uut naor Knelis. "Fielseteerd," zegt hi'j, "dus jim hebben tegere op 't rikke west? Tjep," zegt hi'j, veur et eerst sund jaoren nuumt hi'j de boerinne van Franckena-zathe weer Tjep, "Tjep, jonk, we hebben weer een zeune. En wat veur een zeune. Op ien nao de dikste boer van Langedieke. Geld trouwt geld en zo heurt et. Ik hebbe altied wel zegd, Tjep, et is niet goed dat ze zo vroeg van zokke dingen heurt en lest, as ze d'r an toe binnen, komt et d'r vanzels wel uut." "Mien maegd," snottert Tjepkien. "Dat kuj' now niet meer zeggen, mem," zegt Rieke mit een kleur. Ze schuddet et lange haor naor aachteren. Et rulegien is losraekt deur de frosselperti'j in 't hokke. Dan slat de klokke twaelf ure. "Zegend ni'jjaor," snottert Tjepkien. "En fielseeerd mit je dattigste jaordag, mien maegd. Mien jonk," verbetert ze heur vlogge. "Gottogod toch, et het me in jaoren niet zo roem om 't hatte west. Neem allemaole mar gauw een eulievlutte, zo'k zo zeggen." "Lux Mundi," zegt Pieter van Jehannes van Taeken plechtig. En dat bin waore woorden, want boven Langedieke knettert et vuurwark los en zet de wereld rondomme in et volle locht.

Peter Karstkarel

Tussen De Fochtel en Scharpenzeel

NUVERE MONEMENTEN IN DE STELLINGWARVEN

Een jaor leden zag ik in een tillevisiepergramme ien of aandere stienriekie Amerikaan van Joodsduutse ofkomst, Goldstein hiette die geleuf ik, die argens in 't middenwesten van de Verienigde Staoten een riegel vakwarkhuzen daelezetten laoten hadde. Doe wodde him vraogd of hi'j now gelokkig was. En hi'j zee: "Yeah, I'm happy, aber ich bin nicht glücklich!"

Je kun nog zo veul herinnerings rekonstrueren, aj' je wottels kwiet binnen, komt et toch nooit hielemaole goed. Aarme Goldstein!

Een peer weken leden eupende Hans van Mierlo, de politicus, et twintigste Monement van de Maond mit een schitterende toespraoke. 't Was bi'j de Waoge van Makkum daor as et Fries Eerdewark Museum in zit. Hi'j zee dat hi'j bliede was om et te doen, want zien heit zat in de stienbakkeri'je, ok eerdewark. Eerdewark is, zo zee hi'j, et mooiste materiaal dat deur meenskehanen maekt wodt, want alle elementen bin d'r geliek in vertegenwoordigd: eerde, waeter, locht en vuur. Daoromme maekte hi'j et grappien dat de naeme eerdewark ienziedig was, et zol krek lieke goed: waeterwark, lochtwark of vuurwark nuumd wodden kunnen. Van Mierlo zee dat hi'j de pest hadde an herdaenkingsmonementen van keunings, generaols, dichters. Zels die van de oorlog hadde hi'j muuite mit, mar bouwde monementen, rechtstreekse sporen uut et verleden, die zag hi'j wel zitten of liever staon. En dan niet de peleizen en kestelen, de protserige stadhuzen en zo, dat weren utdrokkings van niet altieten gelokkige representasie en decorum, mar 't gewone, 't alledaegse monement. Want, zee hi'j, en dat vun 'k prachtig: "We hebben et verleden niet aachter de rogge, mar in de rogge."

Die Amerikaanse kitsch en de deurkapte wottels, dan hej' et verleden niet meer in de rogge en dat is triest.

Mien wottels liggen ok een betien in de Stellingwarven, mar die herinnerings hebben kwaolik wat mit monementen te maeken. Uut-van-huus bi'j omke Ypke en tante Sjoukje in Wolvege, omke Ypke van der Wey dee in electronica. Ze woonden naost een slaachter'i'je: ik heure de Stellingwarver varkens nog raozen. Mar dat d'r twie aorige karken stonnen? Een prachtig postkantoor, een aorig station. Ja, laeter, bi'j mien studie Nederlaans, doe ik veural de dichters uut Frieslaand veur speciaole studies keus, kwam ik vanzels op Lindenoord, 't buten van Onno Zwier van Haren,

ien van de origineelste geesten uut de achttiende ieuw. Wat a'k now nooit begrepen hebbe: is dat et eupenlochttheater, misschien wel et eerste in Nederland, in de tuun van Lindenoord nooit restaureerd is. Daor is *Agon, de Sultan van Bantam* in première gaon, et eerste stok in de Nederlandse literatuur waarin et opneumen wodde veur de inlaanders van Indië.

1e Stelling: Et Onno Zwier theater moet reconstrueerd wodden.

Mar ik hebbe ok wottelties in Oost-Stellingwarf. Daor gongen we zo tussen 1952 en '55 henne op vekaansie: Appelsche vanzels. In een monementaole woonwaegen in de bossen op een terrein vlak achter de barg waor as de uutkiektoren nog de hieltied op staot. Die prachtige oolderwetse woonwaegen tussen blekbers en cantharellen is al lange vot, mar de uutkiektoren, de belvedère, staot d'r nog. Uut onderzuuk het bliken daon dat die belvedères zeldzem an 't wodden binnen. Friesland is mit drieje al rieker bedield as ere perveensies. We hebben d'r iene in de Bos van Ypeij, Vieversburg bi'j Tietjerk, iene hier in Appelsche en dan iene van woepend beton in Oranjewoold. Veural dat betonnen geval uut 1924 van hotelier Tjaarda is een nuver geval. Mar jim moe'n ok zunig op jim uutkiektoren wezen.

2e Stelling: De uutkiektoren van Appelsche is een belangriek monement en de Stellingwarvers moe'n d'r zunig op wezen.

Dit bin oolde herinnerings, niet 't verleden da'k in mien rogge vule. Ik gao deur naor herinnerings die nog niet zo lange leden binnen. Een jaor of achte leden vreug de Stichting Menno van Coehoorn, die de historische vestingwarken in de gaten hooft, mi'j om correspondent van Friesland te wodden. Dat is een gezelschap van oold-militairen, beste meensken het now bliken daon. Mar ik was dienstweigerer en ik hebbe heur wel vraogd of ze wel zoe'n iene anhaelen zollen. Ik hebbe doe wat kontakten legd mit de eigeners van de overblijfsels van de vestingwarken. Ik bin bi'j Bekhof west en hebbe de privé-eigeners schreven. Een verwilderd stokkien netuurgebied dat zoas 't d'r henne ligt al hiel aorig is. De eigeners dochten niet an reconstructie van de schaans, mar doe ik kieken gong bi'j de Swartendyksterschaans tussen Bakkeveen en Ien, krek op Drents terrein, doe docht ik wel dat Bekhof et as toeristisch-rekreatief plak toch wel aorig doen kunnen zol.

3e Stelling: De Bekhofschaans moet reconstrueerd wodden. En al he'k et dan ok smoordrok: as 't zo veer komt, dan geef ik mi'j op as vri'jwilliger, want vule kan 'k niet, mar ik bin een poerbeste (op)schepper.

Weer een jaor of wat laeter, kwam ik nog een keer in Stellingwarf te lane. Ik hadde krek een aeventuurtien in Spange achter de rogge. Daor woonde Étienne Bérénos, een keunstener die van de Antillen kwam, een echte neger. Een goeie keunstener, die niet in de keunstenersriegeling mocht, omdat de wethoolder niks van 't mederne wark begreep. Zo klein en benepen da'k me doe even schaemde dat Stellingwarf bi'j Friesland heurde. Kot d'r op kregen we bericht dat et aorige gemaeltien van Ni'jlaemer ofbreuken wodden zol. We hadden de stichting MAF, Stichting Mederne

Architectuur Friesland, die de architectuur van nao 1800 documenteerde en perberen wol om de belangrike gebouwen uut die tied te bescharmen. Dat wi'j kwammen veur dat gemaeltien in een soort Amsterdamse Schoele-expressionisme in 't geweer. We schreven et gemientebestuur en et lokte, et gemaeltien zol staon bliieven en in gebruik geven wodden an sportverenings. Bi'j et onderzuuk heb ik de Ontginning kennen leerd, ien van de mooiste ontginningsgebieden van Friesland. As gehiel, et gebied mit de boereplaetsen, de sloden en de dieken, moet aenlik op 'e monementeliste van jongere architectuur. D'r moet niks an vernield wodden kund.

4e Stelling: De ontginning moet mit hiele structuur en boerderi'jen op 'e monementeliste kommen.

Weer wat laeter wa'k an 't wark mit *Frisia Illustrata*, dat illustreerde historische tiedschrift in vuuftien ofleverings. Ik mos ok andacht geven an et wonen, en an 't wonen uut de vroegste geschiedenis. Ik kwam vanzels op 'e Fochtel terechte. De studies van de grondsporen leverden slim boeiende plattegronden op, mar de reconstructietekeningen deugden niet. Niet dat dat zo makkelik was, heur. Mar ik bin d'r es uutgebred mit mien beste kammeraad Rienk Terpstra veur zitten gaon. En we hebben een goeie tekener vraogd om oonze reconstuctie uut te tekenen. Nao al dat geprakkezeer kwam Rienk op et idee om die vroegste nederzetting van meensken uut de prehistorische tied, weer te reconstrueren en daor op 'e Fochtel een prehistorisch studiecentrum te maeken. Dan mos et wel in de toeristisch-recreatieve sfeer daon wodden. Hi'j het alderhaande zaeken veurverkend, mar 't is d'r nog niet van kommen.

5e Stelling: De prehistorische nederzetting van De Fochtel moet reconstrueerd wodden tot een plezierig recreatief/leerzem reisdoel.

Now en doe kregen we veur een peer jaor et Monement van de Maond. Veur de broodneudige spreiding kan et zuud-oosten van de perveensie niet vergeten wodden. Dus 't eerste jaor et bescharmde dörpsgezicht Berkoop, waor de schriever haost de jonge bouwkeunst vergat en et twiede jaor de Stellingwarver boereplaetsen. En now van 't jaor wa'k wel een veurstaander om de meule van Makkinge d'r bi'j te doen, mar dat kon niet, want de gemiente Oost-Stellingwarf zol gien bi'jdrege missen kunnen. Moej' naogaon, wi'j vliiegen oons een maond et vuur uut de sloffen, mooi boekien, aorig gebeuren en zoe'n gemiente kan niet iens een peer duzend gulden bi'jdregen. D'r bin mar twee gemienten die dat niet doen: Oost-Stellingwarf en Nijefurd.

6e Stelling: Ok veur de op et peblik richte, toeristische aktiviteiten op et gebied van monementezorg heurt de gemientelike overhied bi'j te dregen.

Nog mar kot leden heurde 'k dat et station van Wolvege ofbreuken wodden zol. De Stichting Mederne Architectuur Friesland wodde vraogd om een rappottien te schrieven over et architectuur-historisch belang van et station. Dat was niet zo muuilik, want et is et laeste station in et noorden van de vierde klasse, de kleinste

klasse, mar wel van de ooldste tiepen, uut 1865. Een verieninge tot behoold van spoorwegstations gong d'r achter staon, de gemiente gong d'r achter staon en het een protte daon en 't zit d'r now in dat et monementale station behullen blift, al kost et een slompe centen. De Nederlaanse Spoorwegen bin lastig om mit te onderhaandelen. Now moet d'r nog een antrekkelijke gebruiker veur de verdieping vunen wodden.

7e Stelling: De Stellingwarvers mit de gemiente veurop, hebben goed wark daon veur et behoold van et ienige oolde station van de kleinste klasse in et noorden.

Veur Radio Friesland, dat krek ommedeupt is tot Omroep Friesland, he'k es een riegeltien praoties hullen over de onbekende museums in Friesland. Daor was de meule van Wolvege bi'j. Veur al et hoekien over Pieter Stoevezaand trok mien aandacht. De gedaenktekens, in Scharpenzeel en in Wolvege, weren in de jaoren vuuftig wel voldoende, mar now niet meer.

Zoe'n man van internationaole allure moet beter herdocht wodden. Ik bin et iens mit Hans van Mierlo doe die zee dat hi'j de pest an monementen, an gedaenktekens van beroemdheden hadde. Ik vien et ok mar niks. Mar et verhael van de West-Indische Compeni'je, van de Antillen, van de nederzetting Ni'j Amsterdam die uutgruude tot de wereldstad New York en et verhael van de zeerover en bestuurder Pieter Stoevezaand in disse geschiedenis is zo interessaant dat ik vien dat d'r wat biezuuders gebeuren moet. Een medern monement. In Amerike is et Post Medernisme, een hiele aorige architectuur, vertellend, geinig, ironisch, in de mode. As d'r now een architect uut New York vraogd wodden zol om in et niet al te aeventuurlike Scharpenzeel een paviljoen te bouwen, een opzienbaorend gebouwgien en in dat paviljoen komt een permenente tentoonstelling van Pieter Stoevezaand, New York en de West-Indische Compeni'je, dan het et westen van West-Stellingwarf d'r een opvalende toeristische attractie bi'j.

8e Stelling: D'r moet in Scharpenzeel een medern paviljoen bouwd wodden veur de huusvesting van de geschiedenis van Pieter Stoevezaand.

Jim hebben wel murken dat ik et in et veurofgaonde kwaolik had hebbe over plaetsing op monementelisen, kwaolik over restauraosies of onderhoold, zels kwaolik over documentaosie of infermaosie. Mien stellings gaon d'r ok veural over waj' nao documentaosie, plaetsing, restauraosie en onderhoold now eins mit die monementen van geschiedenis en keunst doen moeten. De geschiedenis zit in oonze rokken, dan moe'n we ok wat aorigs van die geschiedenis maeken, dan moe'n we d'r veur oonze eigen lol en veur et toerisme ok wat mit doen. Dan wodt de geschiedenis niet een roggekwaole waor ok de financiële piene op 'e duur onregelik van wodt, mar dan wodt de geschiedenis in oonze rogge een ansporing om wieder te gaon, om mit die geschiedenis wat veur de toekomst te betekenen.

Peter Karstkarel hul bovenstaonde inleiding op zaoterdagmiddag 16 juli op 'e Stellingwarver Dag in Berkoop. (red.)

Oonze volk -7-

Al de gegevens die 'k jim de veurige keer veurschotteld hebbe he'k uut karkeboeken haeld. Doe 'k d'r mit an de gang gong, zoe'n 15 jaor leden, was 't nog een hiele uutzukeri'je. Op et Rieksarchief in Liwwadden moj' alle karkeboeken bladziende veur bladziende uutpluzen om de gegevens van deupen en trouwen te vienen. Van et wegraeken uut disse wereld ston d'r niks in. Pastoor of doomnee hulp je op 'e reize, mar daor wodde gien antekening van hullen. Daor hadde de karke niks mit te maeken. Hoogstens koj' in een karkeboek een antekening vienen over et verluden. Dat mos betaeld wodden; 10 stuyvers veur een half- en een gulden veur een hiel ure. Onderscheid mos d'r blieven, ok in de dood. D'r is wel zegd dat ze bi'j iene waor hielendal niks an gelegen was, in Ooldelaemer vuuf keer op een stofblik sleugen, mar ie moe'n niet alles geleuven wat et volk zegt. Ik hebbe ok nog wel gegevens over et wegraeken vunnen in een diaakeni'jeboek. In Ni'jhooltwoodde was et de gewoonte dat d'r kollekteerd wodde op et karkhof bi'j de begraffenis, dat zodoende. De geneoloog die et gelok het dat hi'j een veurvader hadde, die in biebel of missaal antekening hul van leven en dood in zien femilie, is et beste weg.

Ten opzichte van die oolde deup- en trouwboeken is et now een stok makkeliker wodden. In et Rieksarchief bin ze doende alle karkeboeken te "klapperen". De gegevens wo'n uut disse boeken op kaorties overbrocht, op alfebet ofdrokt en in boeken inbunnen. Ie kun now zo naokieken wie d'r in de 18e ieuw trouwd binnen en in een eer boek staon dan laeter de naokommelingen, ok op alfebet. Et is now mar een tik an 't oor. Allierend wanneer ze butenuut trouwen blift et vaeke een hiele uutzukeri'je. Ik wus uut overlevering dat Jan Luten as jonge naor Harlingen gaon was, dat zodoende bin 'k daor ok begonnen te zuken. Ik vun him in de quotisaosiekohieren en doe 'k ien keer biet hadde, kreeg ik de vis uut karkeboeken en schipspepiieren al gauw an de haoke. Mar aj' niet weten waor iene bleven is, is 't vaeke een hiele toer om d'r achter te kommen wat hi'j of zij' veerder in 't leven uutspoekt het. Veural as ze buten de perveensie gaon binnen zoj' d'r somstieds aepen bi'j vangen. En aj' ze dan uiteindelijk op 'e riegel hebben wi'j' vanzels ok graeg weten hoe et heur veerder gaon is.

As 't braove, mar aarme meensken west binnen kuj' et gewoonlik wel vergeten. Die wodden allierend deur Petrus in et grote boek bi'jschreven. Hier op eerde kwam ie destieds allierend in de grote boeken aj' wat onroerend goed hadden, of aj' "de kont d'r in dri'jd hadden" zo as ze vroeger zeden. Dat hul in daj' een karkelike of eupenbaore betrekking hadden. Dan wodde d'r ok gewag van je maekt. En vanzels ok aj' slim ondeugend west weren. Aj' je niet an de wet hullen en et blokhuus van binnen en buten kenden. Maek je veural in dat opzicht over je femilie gien illusies. Ik kreeg dan ok in de Kaanseleri'je in Liwwadden, waor doe et Rieksarchief in

opburgen was, de raod om eerst et nedergerecht mar es uut te pluzen. Et kan wezen dat de man et uut goederbeste zee, mar de meugelihied dat hi'j d'r mi'j votendaodelik al op ankeek wi'k ok niet uutsluten.

Hoe dan ok, ik deuk weer in een dikke staepel oolde foliaanten. Bladziede nao bladziede sleug ik omme. Et schrift dat ze doedertied bruukten was niet zo makkelik te lezen, dat et zwiet ston me al gauw op 'e kop. A'k now mar de naeme Jan Luten tegenkwam!! Ure nao ure glee onder de boeken deur, mar doe om vuuf ure de zaek sleuten wodde, wa'k nog gien stap veerder kommen. Sneupen is taoi wark!

Doe 'k de dag daarop een ure doende was ha'k biet. In iene van de infermaosieboeken uut 1751 ston Jan Luten zien naeme mit grote letters. Zo op et eerste gezicht leek et niet best. D'r was een protte draank in et geding en een man die verdronken was in de Schipsloot. Even wa'k van doel om et boek mar weer stiekem in 't rek te zetten en Jan Luten mar Jan Luten te laoten. Veuroolden bin mooi, mar ze moe'n wel een betien an je verwaachtings voldoen. Et liefst een tikkien van aodel en mit een eigen waopenschild. Et is ok zo mooi veur de kiender aj' daar mit op 'e lappen kommen kunnen. Stel je veur dat bliken zol dat opa Jan een zoeplappe was en mit moord en doodslag te maeken hadde.

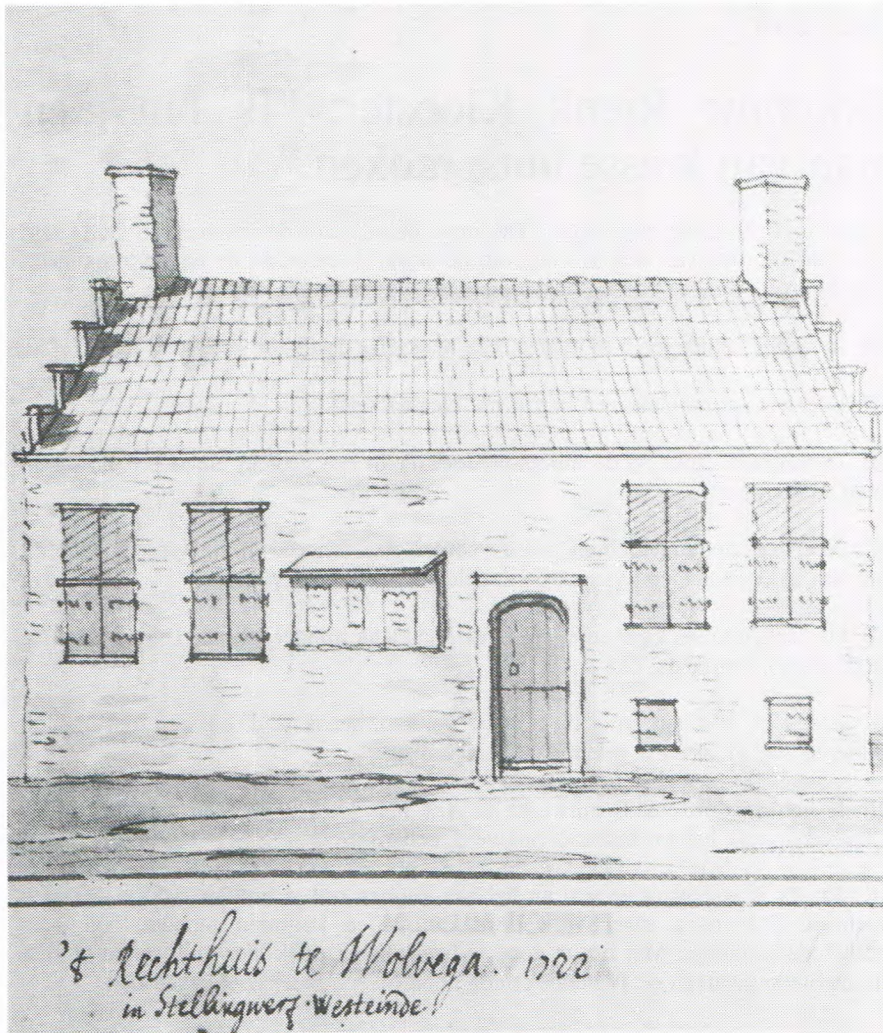
Mar doe 'k nog even in 't perces-verbaol ommesneupte zag ik nog een Jan Luten staon, Jan Luitjes, koopman en hospes in Ni'jhooltwoolde. Daar haj' de oolde man, die mos ik hebben.

Et dee bliken dat de eerste Jan Luten een smid was uut Wolvege. Hi'j hadde daar een smederi'je op 't Oost, op 'e Hiseburen. Ik knapte d'r zuver van op. Now mar hopen dat et gien familie was, want die smid leek me gien veurnaeme.

Om jim gerust te stellen; dat bleek laeter niet et geval te wezen. Hi'j kwam van oorsprong uut Ooldetriene. Hadde daar ok et smidsvak leerd en doe Hans Jurgen Köpffer, die Duitse postiljon, waor a'k et al es eerder over had hebbe, daar in 1737 zien harbarge bouwen leut, was de jonge smid d'r as de kiepen bi'j west. Hi'j kreeg een hoeke grond naost de harbarge in grondpacht van de Sneker bierbrouwer Rienk Haanstra en leut daar een smederi'je bouwen. "Et volk komt bi'j de meensken" is een oold gezegde uut de Stellingwarven en zo gong et hier ok. Bi'j de weg wodde et al mar drokker en et deurgaonde verkeer mos allegere over de Hiseburen. Et was zodoende goed bekeken van die Jan Luten.

Mar om op die akte weeromme te kommen: veur mi'j was die de deure, die et zicht op et doen en laoten van mien hiele veurgeslaacht eupende. Wat kuj' je as sneuper dan lekker vulen op zoe'n dag.

In 't kot komt et hier op daele: Jan de smid was die maendag op stap gaon. Hi'j hadde zogezegd "een dag veur de preens neumen". Hi'j hadde de bongel d'r ingooid en was via Hooltpae en Der Izzerd in Ni'jhooltwoolde te lane kommen in de harbarge an de Stadburen van mien Jan Luten. In zien gezelschap was de knecht van de netaoris G. Radijs uut Wolvege, die hi'j onderweg in de harbarge De Ooievaar troffen hadde. Beide heren hadden doe al een knappe snee in 't oor. Bi'j Jan Luten hadden ze nog meer draank opzeupen en doe ze mittertied ofzakten, weren ze zo dronken as oelen. Over et karkepad bi'j de Schipsloot langes zetten ze

Et rechthuis in Wolvege waar de verheuren plaets hadden.

op Wolvege an en daor raekte de knecht, Meine Andries, van et pad of in de Schipsloot. Omdat de smid gien benul meer hadde om him d'r uut te haelen, was Meine verzeupen.

't Gerechte van Stellingwarf-Westaende komt dan in 't geweer en de hiele familie van oonze Jan Luten moet getugen. En dan komt d'r hiel wat los.

Doomnie Rienk Klooster: "Ik bin gien man van krasse uitspraoken."

Et liekt mi'j een goeie inkommer: "Doomnie heurt/ naor de stemme van God/ zegt hi'j,/ mar de roep van zien vrouw/ om de waske eventies an de liende te hangen/ heurt hi'j niet".

OB: Aj' zoe'n vassien lezen of heuren, hoe reageer ie dan?

RK: Vaeke is dat zo. Geleuven begint mit kleine dingen.

OB: Ie reageren drekt op de inhoold. Moet d'r in een gedicht altied een bosschop zitten, neffens jow?

RK: Nee, b.g. netuurgedichten, waor veerder gien inhoold in zit, vien ik ok best, krek liek as een schilderij van eksperimentelen, poere levenswille.

OB: De karken lopen leger en et geleuf krigt dudelik minder inhoold (b.g. neffens dr. Okke Jager), vien ie dat ok?

RK: Hier niet. We hebben et dieptepunt wel had, daenk ik. D'r is een toenemende belangstelling, al verzet et geleuf gien bargaen meer.

OB: Ie hebben doedestieds mitwarkt an *Ark veur karkewark* (een uutgifte van de Schrieversronte), het dat risseltaot opleverd, neffens jow?

RK: Ja; d'r is wat waor ze wat an hebben kunnen om te bruken. Mar et het zien greenzen. D'r zollen meer vertaelings van lieden kommen moeten, b.g. veur vrouwludeverienings. Mar om et goed te beoordien zit ik hier in Jorwerd te veer van de Stellingwarven of. Ik hebbe et nog nooit op een preekstoel liggen zien.

OB: Stellingwarfs in de kärke. Gaot et jow in et veurste plak om de tael of om de bosschop?

RK: Eerst komt et evangelie, dan de kultuur, al is de bosschop in de eigen volkstael et beste. In alle vijf dörpen, waor ik hier doornie bin, wodt vri'jwel elke zundag in et Fries preekt. (Dat het wel zien geschiedenis -eins is et ofdwongen- mar dat voert in dit verbaand te veer, liekt me toe.) Veerder blift een eupen wieze van geleuven een zaeke van een minderhied, mar et evangelie het zoveule zeggingskracht, dat et

altied wel ansprekt. Wat b.g. in Hooltpae in de karke komt vaalt niet of. Ie moe'n nooit wanhopen.

OB: Geft et jow nooit perblemen, al die taelen deur mekeer te bruken?

RK: Nee, ja; soms toch wel. 'k Bin eins nooit wisse hoe as et now percies is, mar wat et Stellingwarfs anbelangt helpen Johan Veenstra en Pieter Heida me wel es veerder.

OB: De plaknaemen wo'n hier allemaole alliend in et Fries angeven. Zol zoks in de Stellingwarven ok moeten?

RK: Ja. B.g. "De Haule. Stellingwarf-Oostaende". De meensken moe'n d'r mar an wennen.

OB: Het de naeme Klooster wat mit jow doornie wodden te maeken?

RK: Nee. Doornie S. Krikke, doedestieds in Berkoop, het mi'j eins op disse weg brocht. Ik wol ok mit de grote vraogen van et leven doende wezen, en zoks vien ie op 'e schoelen niet, mar in de theologie (veur mi'j in Grunningen).
Veerder bin ik wel doende mit mien stamboom uut te zuken en daor het de "Kloosterplaetse" in Donkerbroek van Hinke Foppes wel mit te maeken. Die wodde al Klooster nuumd en hi'j het neffens et Floreenregister ok niet de naeme Klooster anneumen, doe dat van Napoleon mos, mar "verblyft by de naam Klooster". Mien heit is van Haulerwiek en mien mem komt van Oosterwoolde. Drekt al meertaelig, liek as now bi'j oons in huus mit de vief kiender, vier maegies en een jonge.

OB: Het de karke een taek in kultuur (b.g. tael) en netuur (b.g. miljeu)?

RK: Ja. Et zoolt van de eerde wezen. Mar om zoks now konkreet te maeken vaalt niet toe. Ik doe vaeke gien krasse uutspraoken, daenk zels ok nao over: hoe moet et now eins?

OB: In de Stellingwarven is nogal wat "netuurreligie", as ik et zo zeggen mag, van d'r moet wel wat wezen, wat hogers en zo. Hoe wardeer ie dat?

RK: Och, et is in et veurste plak aorig onschuldig aj' in de dunen of de bossen lopen en an wat hogers daenken. Mar in de netuur gelt et recht van de sterkste en dan koj' al gauw bi'j nationalisme terechte aj' de netuur as norm van je ethiek nemen. Et evangelie gaot tegen de netuur in mit veur de zwakkeren op te kommen, mar die goeie bedoeling glidt ok wel wat of, ja, dat is zo.

OB: Adam kon et niet zonder een hulpe (Eva) stellen, is dat bi'j jow ok zo?

Gezang 473
vertaeling: Rienk Klooster

Neem mien leven, laot et Heer,
hielemaol' wezen tot Jow eer.
Maek dat ik mien leven lang
naor Jow huus en dienst verlang.

Neem mien hanen, maek ze stark
veur Jow liefde, veur jow wark.
Maek dat ik mien voeten zet
op 'e wegen van Jow wet.

Neem mien zunden en mien schuld
in 't beleid van Jow geduld.
Maek dat ik, opstaandig kiend
altied 't pad naor Jow weer vien.

RK: Ja; ik moet de hiel tied an Riek vraogen: Is d'r dan ok wat? Kan 'k dan wel? Mien heufd is soms een zi'je. Nee, ik zol eins niet niet-trouwd wezen kunnen. Ik moet d'r niet an daenken as man allieend te wezen. (Rienk is van 16-07-1947 en geboren in Oosterwoolde.)

OB: De redaktie van *De Ovend* het mi'j hier henne stuurd, om veur et decemberrnommer dit vraoggesprek mit jow te hebben. Wil ie nog wat zeggen, wat as ik niet vraogd hebbe, want et bleef meer bi'j bladharken as diepe spitten veur dit doel.

RK: Ja, ok in de Stellingwarven moet de karke dichterbi'j naor de meensken toe gaon, ok wat de tael betreft. Gien deftig instituut veur de middenstaand wezen, zoas et mar al te vaeke et geval west is, want de karke het b.g. te min naost de arbeiders staon, now wel wat meer, mar et type doornie is now ok aandere, dat gelt veur alle gezagsdregers in et algemien, ok veur de dokter, veearts en netaoris. Et evangelie bi'j de meensken brengen, dat wil ik en et Stellingwarfs gaot mi'j an et hatte. We moe'n tegen de oppervlakkighied, de vergriezing van alles in gaon, mar dan gaot et eerst wel om de karke en dan om de tael, et evangelie gaot veurop.

OB: Mit uut naeme van de lezers/essen: Rienk, welbedaankt!

Jan van Overtjonger

Loopstraotwinkels

Winkels van vroeger
mit een eigen gezicht,
neffens koolde
koopmaanswetten
rechtlijnig verbouwd:
vierkaante meters
aachter glas,
meziek zonder begin
en zonder aende,
gevels mit bekende
letternaemen - -

in alle hoeken
van et laand
herhaeld en herhaeld.

Jan van Overtjonger

”Jacques est dans le pré”

Mien Fraanse praot
is nog krek lieke simpel
as et eerste zinnegien
da’k leerde over
Jaopik op et laand,
mar de koegies en kalfies
over en weer
bin meer as woorden:
de meensken onderwegens
blieven gien vremden,
en nao een kotte
mar waarme vrundschop
doet et onvermiedelike
”au revoir”, tot kiekies,
altied wat zeer.

Jan van Overtjonger

Vekaansiefoto

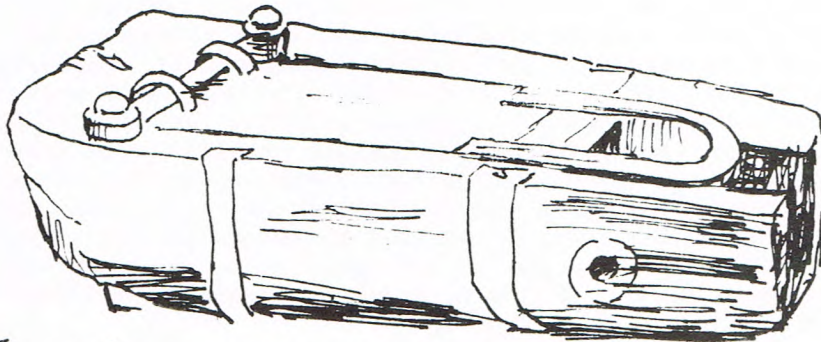
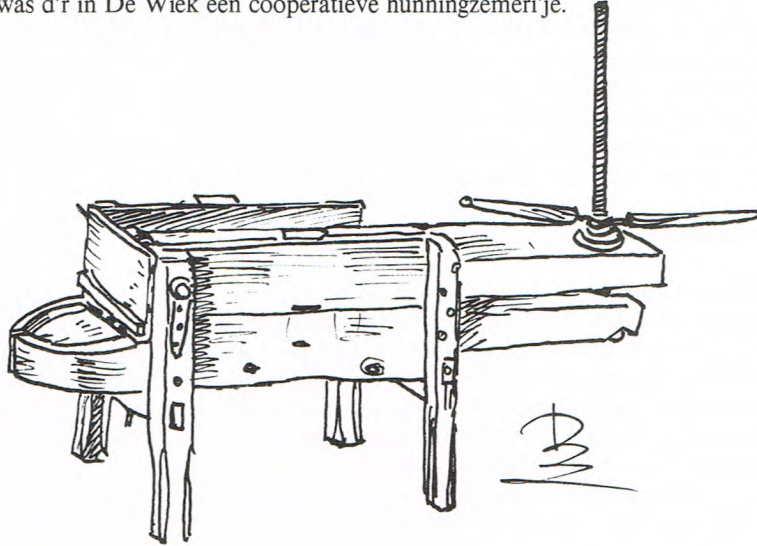
Et verreenfelde gezicht
in 't zaachte schaad
van de vlochten hoed,
heur hanen noflik
in de blauwe schölk,
staot et vrouwgien
mit wat gruuisels
uut eigen tuun
op 'e kleurige
Fraanse dissiesmark.
Een blinders mooi plaetien,
mar in et diepe schaad
van de achtergrond
een leven op 'e bojem
van et bestaon.

Dirk Kerst Koopmans

Oold ark -6-

de hunningpasse

As veurloper van de centrefusie, waar de hunning mit uut de raoten slingerd wodt, brukten ze eertieds een peer zwaore hooltblokken, waar de raoten tussen uutknepen wodden. Et ooldste type d'r van zag ik in de museumboerderi'je "De Hagedoornplaatse" in Zuuk (gem. Epe). De aandere tekende ik in Dwingel. Veur de oorlog was d'r in De Wiek een coöperatieve hunningzemerijje.

Zuuck Epe . 11-12-13-14 jani 1978

Dirk

Van heuren zeggen en zien -3-

kastmaoltien

Veur de meensken die et vroeger krap hadden was veural de winter vaeke een minne tied. Zi'j die in de gewone boeredörpen woonden konnen altied rekenen op hulpe van de diaekeni'je. Die zorgden veur branige (turf) in de winter. As 't neudig was kwammen d'r ok eerpels en soms nog anders wat. Et wodde thuus brocht. Daor was gien praot over.

Mar d'r kwammen ok meensken van butenof. Zo weren d'r Stienwiekers die vlak veur de kastdaegen de boer opgongen om wat eerappels. Ze vreugen dan om een kastmaoltien. In et begin van disse ieuw gebeurde dit nog. Ze gongen allienig bi'j de grote boeren an. In Blesdieke weren d'r doedertieden boeren die van teveuren al een pertij'gien poedegies klaor staon hadden. Wis en zeker is et wiederop krek zo gaon. Ik daenke dat zo omtrent 1914 et lopen om een kastmaoltien al uut de tied was.

een stark staoltien

Wonderdokters bin d'r daenk' al van oolds west. Et woord wonder kuj' op twee menieren uutleggen. Een slim bekende wonderdokter was vroeger de Staphorster boer. Zien eigen naeme wodde nooit bruukt. Die naeme is mi'j dan ok onbekend. D'r wodde zegd dat hi'j slim knap was. Zien breur was perfester en daor zol hi'j wel een bulte van leerd hebben. De Staphorster boer hadde op een vaaste tied zitting in Stienwiek. Et verhael dat hiernao komt is uut de tied van now omtrent 100 jaor weeromme. Mar dat weet ik niet op 10 jaor nao.

Een Stellingwarver boere-arbeider kreeg in de naozoemer last mit een bien. Et was dikke en blauw wodden. De dokters konnen niks vienen om et te beteren. Ze wussen d'r gien raod mit. Ze kwammen op 't laeste tot gien aandere raod as dat et bien d'r mar of mos. Mar de boer bi'j wie die arbeider in et wark was, wol et eerst nog es bekieken laoten deur de Staphorster boer. Et bien d'r of kon altieten nog.

Op 'e dag dat de Staphorster boer spreekure had in Stienwiek, gongen ze tegere mit peerd en waegen daor naor toe. De Staphorster boer vun ok dat et bien d'r mar slecht uutzag. De oorzaeke d'r van miende hi'j wel te weten. Hi'j zee dat hi'j dochte dat de man in de zoemer in leeg legen hujlaand warkt hadde en dat ze huj mit dragstokken naor een boot of een hogere kaante brocht hadden. Bi'j dit wark zol hi'j dan op blote voeten lopen hebben. Van de stoppels zol de voetzole eupen plakkies kregen hebben. Hierdeur was d'r onzuverhied in et bien kommen. Et was inderdaod waor dat de man zok wark in de zoemer daon hadde op blote voeten. Now, de Staphorster boer wus wel een meniere om et zieke bien te beteren. D'r mos een

(jute)zak om et bien henne en in die zak mossen een peer aolen. De zak moj' van boven dichte bienen en veerder goed nat holen veur de aolen. De aolen zollen de onzuverheden dan wel uut et bien zoegen.

Thuus kommen wodde d'r votinienend wark van maekt. Hoe lange as de man mit de zak om et bien zeten het is d'r niet bi'j verteld. Mar d'r gebeurde wel wat de Staphorster boer zegd hadde. De aolen zorgden d'r veur dat et opknapte. Et bien wodde hielemaole beter. De man kon laeter zien gewone wark weer doen.

Klaas van der Weg

Daegelikse dinkies

't Is december, de winter staot veur de deure, et kan zo beginnen te vriezen, mar et is now nog allemaole storm en regen. We hebben now drie strenge winters aachter de rogge, mar et is netuurlik hielemaole niet zeker, dat et weer een strenge winter wodt. We hebben vroeger wel es winters had, dawwe praktisch gien ies zaggen. Mar as 't begint te vriezen, dan kriegen verscheiden meensken de kriebels in 't bloed, ikke onder aanderen ok. Mar ik gao niet weer rieden.

Een buurman van mi'j, een goeie zestig jaor, zol vleden winter mit mooi weer ok nog even een strekien zetten. Hi'j ree aachter zien huus et petgat daele naor de Scheene toe, zien vrouw en zien zeunen stonnen him nao te kieken en ze zeden tegen mekaar: "Jonge, jonge, wat kan vader nog rieden!" Hi'j gong d'r hadde over mit meterslange streken. En doe... raekte hi'j zo inienend in een scheure, hi'j sleug tegen et ies en suulde een hiel aende vot en hi'j bleef liggen waor as hi'j lag. De zeunen d'r as de weerlocht henne... en daor lag vader te karmen. In ien van die rekreaosiehusies an de Scheene woont ok een dokter. Die man onderzocht buurman even en zee: "Bel de ziekenauto mar op, want de man het de heupe kepot, hi'j moet drekt naor 't ziekenhuus. Hi'j het een half jaor op bedde legen veur et raem en doe mos hi'j nog een maand of drieje op krokken ommestraampelen. Dat ik hebbe bi'j mezels zegd: Ik riede niet weer, et hoeft bi'j slot van zaeke niet, en ik wil de bonken niet kepot hebben.

Nee, dan gong et beter mit een jonge hier uut de buurt, iene van tegen de twintig en nogal een waoghals. Hi'j wol altied de eerste op et ies wezen. Et hadde nog mar een peer nachies vreuren en hi'j gong et ies even perberen op et slotien. En werachies, et kon him al holen ok. En Hendrik naor de zoolder toe om de redens. Gauw onderbienen en de sloot uutstrieken naor de Scheene. En doe de Scheene uutrieden netuurlik. De rietsnieders die vlak bi'j de Scheene an 't rietsnieden weren, zeden tegen mekeer: "Moej' es kieken, je, daor komt al iene anrieden, hoe is 't meugelik dat et al kan, d'r zit haost nog niks in." "Hui," raosde Hendrik tegen de rietsnieders. "Hui," raosden de rietsnieders weeromme, "kan et al?" "Dat kuj' zien," raosde Hendrik weeromme. De rietsnieders keken him nao. Hi'j was heur nog mar 25 meter veurbi'j, doe heurden ze gekraek en ze zaggen Hendrik naor beneden schieten. De pette bleef drieven en Hendrik zien aarms stakken boven et waeter uut. De rietsnieders d'r as de gesmeerde bliksem henne! Doe Hendrik proestende boven kwam, hebben de rietsnieders heur jassen mit de mouwen an mekeer bunnen om wat meer lengte te kriegen en dat hebben ze Hendrik toegoid. Hendrik kon een mouwe te pakken kriegen en doe hebben ze him d'r uutsleept. Et goelen ston Hendrik naoder as et lachen, bi'j de rietsnieders was et krek aandersomme. Ze zeden tegen Hendrik: "Ie moe'n mar gauw zien daj' thus kommen mit je natte plunje." "Ja," zee Hendrik, "ik zal draeven zo hadde a'k kan om de waarmte te holen." Mar Hendrik zien kleren weren wel had bevreuren, doe hi'j thus kwam. Zien moeder het him mar gauw op bedde stopt mit de elektriske deken op et hoogste an. Wat een ieswille, now?

